

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.03.2020 ✓Accepted/Kabul:04.05.2020

DOI: 10.30794/pausbed.697339

Araştırma Makalesi/ Research Article

Kutbay, H. (2020). "Ekonomik Özgürlük ve Vergi Gelir Performansı Arasındaki İlişki: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Panel Veri Analizi" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 40, Denizli, s. 303-318.

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE VERGİ GELİR PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: YÜKSELEN PİYASA EKONOMİLERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ

Hüseyin KUTBAY*

Özet

Bu çalışmada; ekonomik özgürlük endeksi alt bileşenlerinin vergi gelirleri üzerindeki etkileri yükselen piyasa ekonomileri (Türkiye, Brezilya, Çin, Hindistan, Rusya, Endonezya ve Meksika) için 1995-2017 verileri kullanılarak incelenmiştir. Seriler arasındaki ilişki panel veri analizi yöntemi ile araştırılmıştır. Serinin durağanlığı LLC panel birim kök testi ile araştırılmış ve serilerin hepsinin I(0) olduğu belirlenmiştir. Seriler arasında oto-korelasyon, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığı sorunları olduğundan seriler arasındaki ilişki bu sorunları göz önünde bulundurarak dirençli tahminler gerçekleştirebilen Driscoll-Kraay (1998) model tahmincisi ile ölçülmüştür. Ekonomik özgürlük endeksi alt bileşenlerinden hukukun üstünlüğü, düzenlemelerin verimliliği ve piyasa açıklığındaki artışların vergi gelirlerini artırdığı, hükümetin büyüklüğündeki artışların ise vergi gelirlerini azalttığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: *Ekonomik Özgürlük, Vergi Geliri, Yükselen Piyasa Ekonomileri.*

JEL Sınıflandırması: *F15, P48, H27, C29*

RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC FREEDOM AND TAX REVENUE PERFORMANCE: PANEL DATA ANALYSIS FOR THE EMERGING MARKET ECONOMIES

Abstract

In this study; the effects of the economic freedom index sub-components on tax revenues were analyzed using the data for 1995-2017 for emerging market economies (Turkey, Brazil, China, India, Russia, Indonesia and Mexico). The relationship between the series was investigated by panel data analysis method. The stationarity of the series was investigated by LLC panel unit root test and it was determined that all of the series were I(0). Since there are problems of auto-correlation, variance and cross-section dependency between the series, the relationship between the series was measured with the Driscoll-Kraay (1998) model estimator, which can make resistant predictions considering these problems. It has been determined that increases in the rule of law, efficiency of regulations and market openness, which are the sub-components of economic freedom index, increase tax revenues, but increases in government size decrease tax revenues.

Keywords: *Economic Freedom, Tax Revenue, Emerging Market Economies.*

JEL Classification: *F15, P48, H27, C29*

*Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, UBYO, KARAMAN.
e-posta: hkutbay@kmu.edu.tr (orcid.org/0000-0002-8819-1846)

1. GİRİŞ

Vergi gelirlerini etkileyen ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan bir tanesini de devletin mal ve hizmetlerin üretimi, tüketimi ve nakliyesinde kısıtlayıcı veya güçlü müdahalesinin bulunmaması olarak tanımlanan ekonomik özgürlük oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, bir bireyin kanuna göre tanımlandığı şekilde kendi gelir ve malvarlığı ile istediği şeyi yapma hakkına sahip olması olarak da ifade edilen ekonomik özgürlük, devletin özellikle de kamu harcamalarının finansmanında ihtiyaç duyduğu vergi gelirleri ile ilgili olabilmektedir (Chafuen ve Guzmán, 2000). Farklı unsurların bir bileşeninden oluşan ekonomik özgürlük endeksinin yüksek olması, ülkedeki sosyo-ekonomik performansın yüksek olduğu anlamına da gelmektedir. Nitekim çeşitli çalışmalar ekonomik özgürlük düzeyi ile refah düzeyleri ve ülkelerin sosyo-ekonomik performansları arasında çok yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, ekonomik özgürlüklerin geliştirildiği ülkelerde, yaşam kalitesi göstergelerinin (gelir, istihdam, eğitim, temel sağlık vb.) düzeldiği, rekabet gücünün arttığı ve yolsuzluğun en aza düştüğü tespit edilmiştir. Buna göre ekonomik özgürlük, devletin vergi gelirlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Çünkü ekonomik özgürlük, ülkedeki sosyo-ekonomik performansı artırdığında, bu performanslar üzerinden alınan vergi gelirleri de artacaktır. Bu, ekonomik olarak özgür olan ülkelerin çoğunun, ekonomik olmayan birçok ülkeden daha fazla vergi geliri elde edebileceği anlamına da gelmektedir. Vergi gelirlerini etkileyen faktörler geleneksel ve geleneksel olmayan olarak iki kategoride incelendiğinde ekonomik özgürlük, geleneksel olmayan faktörlerden birini teşkil etmektedir. Geleneksel faktörler her zaman vergi gelirlerini artıramayacağından, geleneksel olmayan faktörlerin de göz önünde bulundurulması her devlet için önemli bir husustur. Çünkü Tanzi (1989)'ye göre, geleneksel faktörler vergi gelirlerindeki dalgalanmayı tatmin edici bir şekilde açıklayamamaktadır. Aynı zamanda, Ghura (1998), vergi gelirlerinin geleneksel belirleyicilerini kısa vadede değiştirmek için çok az şey yapılabileceğini, ancak uzun vadede vergi gelirini etkileyebilecek diğer geleneksel olmayan faktörleri değiştirmek için çaba sarf edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yukarıdaki iddiaların ışığında, araştırılmaya değer makroekonomik ortamdaki geleneksel olmayan faktör, ekonomik özgürlüğün vergi gelirleri üzerindeki etkisidir. Vergi gelirleri kamu gelirleri içerisinde büyük bir paya sahiptir. Devlet, kamu hizmetleri sunarken büyük miktarda kamu harcaması gerçekleştirmektedir. Devletler gerçekleştirmiş olduğu bu harcamaların finansmanı için ise kamusal gelire ihtiyaç duymaktadır. Bu gelirin büyük bir kısmı ise vergilerle sağlanmaktadır. Bu nedenle, vergi gelirlerini etkileyen ekonomik özgürlük endeksinin dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca, bürokratik engellerin ve kamu müdahalelerinin kaldırılması ya da çok düşük olması anlamına gelen ekonomik özgürlükler, piyasa mekanizmasının etkin işleyişini teşvik ederek sosyo-ekonomik özgürlükleri yozlaşmış faaliyetlerin önüne koymaktadır. Bunun neticesi olarak da ekonomik özgürlükler vergi gelirleri üzerinde etkili olabilmektedir (Goel ve Nelson, 2005).

Bu çalışmada, ekonomik özgürlük ve vergi performansı arasındaki ilişki, ekonomik özgürlük endeksinin alt dalları kullanılarak incelenmiş olup ekonomik özgürlük endeksinin hangi alt dallarının vergi geliri üzerinde pozitif ve negatif etkisinin olduğu tahmin edilmiştir. Elde edilen tahmin sonuçlarına göre vergi gelirini artırmak isteyen E7 ülkelerinin hangi alt endekste iyileştirmeler yaptığı belirlendiğinden literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE ÖLÇÜMÜ

Ekonomik özgürlük, kişisel ve ulusal refahın geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde önemli rol oynayan farklı bileşenler ile hesaplanmaktadır. Bu hesaplamadaki bileşenler ise birbirini tamamlama özelliğine sahiptir. Nitekim bir bileşendeki ilerlemenin, diğerindeki ilerlemeyi güçlendirmesi ve hatta ilham vermesi muhtemelken benzer şekilde, bir alandaki özgürlük kısıtlaması da, diğer bileşenlerde yüksek düzeyde özgürlük elde etmeyi çok daha zorlaştırabilmektedir. Temellerini liberal düşünceden alan ve kamu müdahalelerinin piyasalar üzerinde asgari bir etkisi olduğu fikri üzerine kurulmakta olan ekonomik özgürlük, teoride yeni bir kavram değildir. Bu kavram Adam Smith döneminden günümüze kadar farklı ekonomistler tarafından detaylı bir şekilde incelenip tartışılmış ve bu tartışma neticesinde, serbest ekonomilerin daha üretken olacağı genel olarak ifade edilmiştir (Corbi, 2007: 516). Adam Smith, bir ulusun ekonomik gelişimi için ekonomik özgürlüğün gerekli olduğunu ifade ederken David Ricardo, serbest ticareti ekonomik bir büyüme yolu olarak savunmuştur. Milton Friedman ise, ekonomik olarak özgür olan toplumların, ekonomik faaliyetleri kontrol eden diğer toplumlardan daha üretken ve daha verimli olacağını belirtmiştir (Altınışık vd., 2011: 150). Ekonomik özgürlük terimi birçok düşünür tarafından farklı şekillerde ele alındığından ve bu kavramın tek ve işlevsel bir tanımı olmadığından, literatürde farklı tanımlamalar yapılmış olup

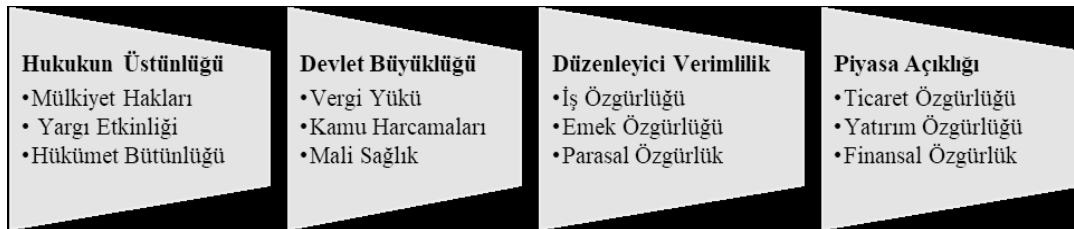
bu tanımların bazıları aşağıda belirtilmiştir. Genel anlamda ekonomik özgürlük, gönüllü değişim, serbest rekabet ve fikri mülkiyet haklarının güvence altına alındığı bir piyasa ekonomisinin varlığını ifade etmektedir. Temellerini liberal düşünce yapısından alan ekonomik özgürlükler, kamu müdahalelerinin piyasalar üzerinde asgari etkilerinin olmasını ifade etmektedir (Berggren, 2003: 194). Ekonomik özgürlük kavramı, bireysel tercihlerin ön planda olduğu, ticaretin gönüllülük esasına dayalı olduğu ve bu ticaretin piyasalarda özgürce yapılabildiğini, piyasalara serbest erişimin olduğunu ve yerleşik şirketler ile rekabet edebilme imkânının bulunduğunu ayrıca bireyleri ve bireysel mülkleri başkalarının taciz ve saldırılarına karşı koruyabilen bir durumu ifade etmektedir (Altınışık vd., 2011: 150). Bu bağlamda, liberal doktrinin en temel düşünce akımlarından birini oluşturan ekonomik özgürlükler, serbest piyasa, özel girişim, gönüllü değişim, kapitalizm, sınırlı devlet, düşük vergi oranları, sermayenin emekle serbest dolaşımı ve azalan siyasi dengesizlikler gibi ekonomik hayatın önemli unsurlarını oluşturan laissez faire - laissez passer felsefesine dayanmaktadır. Bu nedenle, bir ülkenin ekonomik ve politik olarak diğer ülkelere göre daha özgür olması, yukarıda belirtilen liberal koşullara sahip olduğu anlamına gelmektedir (Rabushka, 1991: 23). Ekonomik özgürlük, bireylerin ekonomik faaliyetlere serbestçe girebilecekleri ve bu faaliyetler sonucunda elde ettikleri değerleri dış müdahale olmaksızın serbestçe kullanabilecekleri anlamına gelmektedir (Aktan, 1997: 30). Bir başka deyişle, ekonomik özgürlük kavramı, bireylerin ekonomik faaliyetlerini baskıya veya kısıtlamaya maruz kalmadan, mülkiyet haklarının sağlandığı yerlerde özgürce gerçekleştirebilecekleri hak ve özgürlükler olarak ifade edilmektedir (Beşkaya ve Manan, 2009: 48). Ekonomik özgürlük, bireylerin çıkarlarını hukukun üstünlüğü altında sürdürme hakkıdır. Bu özgürlük piyasa ekonomilerinin temelini oluşturmaktadır (McQuillan ve Murphy, 2009: 7). Ekonomik özgürlük, bireylerin özgürlüğünü korumak için gereken sınırların ötesinde, mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimine ilişkin herhangi bir zorlama veya kısıtlamanın bulunmaması olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, insanlar en üretken olduğunu düşündükleri her konuda çalışmak, üretmek, tüketmek ve yatırım yapmakta serbesttirler (Beach ve Miles, 2005). Ekonomik özgürlük, bireyin devletle ve diğer kuruluşlarla olan ilişkilerinde finansal özerklik ve genellikle diğer özgürlükleri yerine getiren önemli bir bileşen olarak tanımlanmaktadır (Beach ve Kane, 2007). Gwartney vd. (2018) ise ekonomik özgürlüğü genel olarak, özel mülkiyet haklarını korumak ve başkalarının haklarını ihlal etmeden hareket etmek olarak tanımlamaktadır. Tüm bu tanımlar değerlendirildiğinde ekonomik özgürlük, insanların çalışma, üretim, ticaret, tüketim, tasarruf, yatırım ve mülkiyet hakları için güvenli haklara sahip olma derecesini ifade etmektedir. Bu tanımdan hareketle, mülkiyet haklarının ihlali, kişilerin ülke içindeki ve dışındaki gönüllü eylemlerinin önlenmesi, ücret ve fiyat kontrolleri, finansal faaliyetlerdeki kısıtlamalar, yüksek vergi oranları, enflasyon, işletme üzerindeki düzenleyici yükler, yargıda yolsuzluk ve benzeri faktörler ekonomik özgürlüğü kısıtlayabilmektedir (Peláez, 2008: 247). Ekonomik özgürlüğün tanımı konusunda farklı ifadeler kullanılmış olduğundan kesin bir tanımlama yoktur. Ancak tanım konusunda bir fikir birliği olmamasına rağmen, kavramın bileşenleri hakkında geniş çapta kabul edilmiş bir fikir birliği vardır. Bu fikir birliğine dayanarak, ekonomik özgürlüğün bileşenleri şu şekilde tanımlanabilir (Kılıç ve Arıca, 2014: 161);

- ✓ Sosyal tercihler yerine bireysel tercihlerin esas olması
- ✓ Siyasi bir karar alma mekanizmasından ziyade, piyasalar tarafından koordine edilen gönüllü bir değişimin bulunması,
- ✓ Piyasalara girme ve rekabet etme özgürlüğünün bulunması,
- ✓ Bireyleri ve sahip oldukları mülkiyetleri başkalarının baskısından korumanın esas olması,
- ✓ Bireylerin istedikleri şekilde çalışmak, üretmek, tüketmek ve yatırım yapmakta serbest olması,
- ✓ Hükümetlerin emeğin, sermayenin ve malların serbest dolaşımını sağlaması,

Ekonomik özgürlük için yapılan farklı tanımlamalardan yola çıkarak ekonomik özgürlüğün amacını, basitçe devlet baskısının veya kısıtlamasının tamamen olmaması değil, herkes için ortak bir özgürlük duygusunun oluşturulması ve sürdürülmesi olarak ifade etmek mümkündür (Erilli, 2018: 94). Ekonomik özgürlüğün ölçülmesi de farklı kurumlar tarafından farklı şekillerde yapılmakta olsa da aynı veya çok benzer sonuçlar vermektedir. Ekonomik özgürlüğün ölçülmesi ile birlikte ekonomik özgürlüklerin etkilerinin değerlendirilmesine yönelik önemli çalışmalar da yapılmıştır. Günümüzde, ekonomik özgürlüklerin ölçümü üzerinde çalışan üç farklı kurum/kuruluş olup bunlar tarafından ekonomik özgürlüğün derecesinin belirlenmesinde kullanılan endeksler aşağıdaki gibidir (Acar, 2010);

- Kanada’da bulunan Fraser Enstitüsü tarafından hazırlanan Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi(Economic Freedom of the World - EFW),
- ABD’deki Freedom House isimli düşünce kuruluşu tarafından hazırlanan Özgürlük Evi Endeksi (Index of Freedom House -IFH) ve
- ABD kökenli Heritage Foundation’ın tarafından Wall Street Journal ile birlikte hazırlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi (Index of Economic Freedom- IEF).

Fraser Enstitüsü’nün araştırdığı Dünya Ekonomik Özgürlüğü endeksi, ülkelerin politikalarının ve kurumlarının ekonomik özgürlüğü destekleme derecesini ölçmektedir. 1970’den 2000 yılına kadar beşer yıllık, 2000 yılından itibaren ise yıllık olarak yayınlanmakta olan bu endeks 162 ülke için ölçülmektedir. Kişisel tercih, gönüllü değişim, piyasaya girme özgürlüğü, rekabet etme özgürlüğü ve kişinin ve özel mülkün mülkiyetini temel unsurlar olarak kabul eden Dünya Ekonomik Özgürlüğü endeksi, 5 ana alanda ve 24 alt bileşende ekonomik özgürlük derecesini ölçmektedir. Endeksin hesaplanmasında kullanılan alt bileşenlerin de çoğu birkaç alt bileşenden oluştuğundan endeks, toplamda 42 ayrı değişken içermektedir (Fraser Institute, 2018: 3). Ekonomik özgürlük derecesi hesaplanırken, her bileşen ve alt bileşenler 0 (ekonomik özgürlüğün en düşük seviyesini veya ekonomik özgürlüklerin eksikliğini temsil eder) ile 10 (en yüksek ekonomik özgürlüğü veya tam ekonomik özgürlüğü temsil eder) arasında puanlanmaktadır (Sameti ve Shahchera, 2006: 74). Alt bileşenler mevcut olduğunda, her bir bileşenin ve ana bileşenlerin derecesinin ölçülebilmesi için önce alt bileşenlerin daha sonra ise ana alan bileşenlerinin ortalaması alınmaktadır. Beş alanın her biri için derecelendirme elde etmek üzere her bir alandaki bileşen puanlarının ortalamalarının alınmasından sonra, her bir ülkenin toplam puanı, beş alandaki puanlarının basit aritmetik ortalaması (her alan eşit ağırlıktadır) olarak hesaplanmaktadır (Balliew ve Mathews, 2018: 3). Freedom House tarafından hazırlanan Özgürlük Evi Endeksi ise ilk kez 1972’de rapor edilmiş olup bu ilk raporda 151 ülkedeki siyasi haklar ve medeni özgürlükler incelenmiş ve bu ülkeler inceleme neticesinde özgür, kısmen özgür ve özgür olmayan olarak sınıflandırılmıştır (Gastil, 1984: 3). Freedom House tarafından yürütülen çalışmalar incelendiğinde, yayımlanan özgürlük raporlarının özellikle medeni ve siyasi özgürlüklerle ilgili olduğu görülmektedir. Siyasi özgürlükler, kamudaki karar vericilerin seçiminde ve siyasal karar alma sürecinde devreye girmekte iken sivil özgürlükler ise bireylerin görüşlerini özgürce ifade edebildikleri durumlarda ön plana çıkmaktadır (Hanke ve Walters, 1997: 125). Ekonomik özgürlüğün ölçülmesinde kullanılan ve Heritage Foundation’ın tarafından Wall Street Journal ile birlikte hazırlanan “Ekonomik Özgürlük Endeksi ise ilk kez 1995 yılında yayınlanmıştır. Bu endeksin savunucuları, bireylerin ekonomik çıkarlarını sürdürme özgürlüğünü temel alan ekonomik kurum ve kuruluşların daha büyük toplum için daha fazla refah sağladığını belirtmekte olan Adam Smith’in Milletlerin Zenginliği’ndeki benzer bir yaklaşımı benimsemişlerdir (Hussain ve Haque, 2016: 1). Endeks, 186 ülkenin ekonomik politikalarındaki gelişmeleri hukukun üstünlüğü (3), devlet büyüklüğü (3), düzenleyici verimlilik (3) ve piyasa açıklığı (3) ölçen toplam 12 ekonomik özgürlük bileşeni ile belirlemektedir. Bu bileşenler eşit olarak ağırlıklandırıldığından toplam puan herhangi bir bileşene veya politikaya yönelik değildir. Ekonomik özgürlük endeksinin bileşenleri 4 ana kategoride gruplandırılmış olup bu gruplandırma Şekil 1’de gösterilmektedir (Miller vd. 2018).

Şekil 1: Ekonomik özgürlük endeksi kategorileri

Ekonomik özgürlüğün ölçülmesinde her alan için, 0 - 100 arasında bir puan verilmekte ve daha sonra tüm alanların ortalaması dikkate alınarak özgürlük endeksi belirlenmektedir. Skordaki artış, ülkenin ekonomik özgürlüğünün yüksek olduğu anlamına gelmekte olup ülkeler hesaplanan skora göre 5 gruba ayrılmaktadır.

Ekonomik Özgürlük Endeksi 2018 yılında 186 ülkenin 180'i için ölçülmüş ve 180 ülkeden 6'sı özgür, 28'i çoğunlukla özgür, 62'si orta düzeyde özgür, 63'ü çoğunlukla özgür değil ve 21'i baskı altında olarak belirlenmiştir. Beş serbestlik kategorisi, bu kategorilerin puan aralıkları ve bu skor aralıklarındaki bölge ve ülkelerin sayısı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Ekonomik özgürlük: Skor, kategori ve bölgesel değişimler

Skor	Kategori	Sayı	Amerika	Asya Pasifik	Avrupa	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Sahra Altı Afrika
80 - 100	Özgür		---	4	2	---	---
70 - 79,9	Çoğunlukla Özgür	28	3	5	16	3	1
60 - 69,9	Orta Düzeyde Özgür	62	16	12	21	5	8
50 - 59,9	Çoğunlukla Özgür Değil	63	8	19	5	5	26
0 - 49,9	Baskı Altında	21	5	3	---	1	12
Bölgelerin Ekonomik Özgürlük Puanlarının Ortalaması			(60,1)	(61,0)	(68,8)	(61,5)	(54,4)

Not: 6 ülkenin (Irak, Libya, Suriye, Somali, Yemen, Lihtenştayn) ortalama ekonomik özgürlük puanı bilinmiyor.

Tablodaki bilgiler ışığında ekonomik gelişme düzeyi ile ekonomik özgürlük arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu söylenebilir. Ekonomik olarak özgür ülkeler daha yüksek kalkınma seviyelerine sahipken, ekonomik özgürlüklerin daha düşük olduğu ülkelerde ise ekonomik kalkınma seviyeleri daha düşüktür (Miller vd., 2018).

3. EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE VERGİ GELİRLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hükümetler ekonomik kalkınma ve gerçekleştirmek zorunda oldukları faaliyetlerini yürütmek için ihtiyaç duydukları kamu gelirlerini çeşitli kaynaklardan sağlamaktadırlar. Ancak bu kamu gelirlerinin ana kaynağını gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınmakta olan vergi gelirleri oluşturmaktadır. Vergi tabanını aşındırmadan artırmak istedikleri vergilendirme konusu bu yüzden küresel arenada yıllardır tartışma konusu olmuştur (Ade vd., 2018: 2). Vergi, kamu hizmetlerini finanse etmek ve/veya bazı ekonomik, politik ve sosyal hedefleri gerçekleştirmek için zorunlu, kesin ve karşılıksız olarak bireylerden veya kurumlardan belirli yasal kurallara uygun olarak elde edilen ekonomik değer olarak ifade edilmektedir. (Sarılı, 2018: 3). Schmolders'e göre vergi zorunlu bir yükümlülüktür. Gaston Jeze'ye göre belirli bir hizmet karşılığı ve iadesi olmaksızın kamu harcamalarını karşılamak için bireylerden zorla alınmakta olan bir değerdir. Henry Laufenburger'a göre bireylerin kamu harcamalarına mutlak ve zorunlu katılımıdır. Yani vergi, yalnızca devlet tarafından sunulan mal ve hizmetleri klasik anlamda finanse etmek için bir araç değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik koşulların gerektirdiği önlemleri almak için de kullanılan zorunlu ve karşılıksız ekonomik bir değerdir (Çelik, 2013: 16-17).

Vergi tahsil etmenin temel amacı kamu hizmetlerini finanse etmektir. Nitekim devlet müdahalesinin çok az veya hiç olmaması gerektiğini iddia edenler, verginin temel işlevinin finansal amaç sağlamak olduğunu belirtmekte olup düşük vergi gelirlerini kabul etmişlerdir. Ancak bu dönemde yaşanan büyük kriz, piyasalara devlet müdahalesinin gerekli olduğunu gösterdiğinden, verginin amacı da genişlemiştir. Topluma sunulan ekonomik kaynaklar sınırlı olduğundan, devlet harcamalarındaki artışın ardından devletin, mali sorumluluğunu yerine getirmesi için gelirini de artırması gerekmektedir. Çünkü piyasalara devlet müdahalesinin gerekliliği devletin görevlerinde de değişikliklere neden olmuş, değişen ve artan devlet fonksiyonlarından dolayı vergilerin kamu gelirlerindeki önemi de artmıştır. Bu nedenle, bir yandan kamu harcamalarındaki istikrarlı artışı karşılamak için daha etkin bir vergi tahsilatına ihtiyaç duyulurken, diğer yandan bazı önemli ekonomik ve sosyal hedefleri göz önünde bulundurma gereği de ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, vergi zamanla ekonomik büyümeyi desteklemek, gelir dağılımını korumak ve iyileştirmek gibi diğer sosyal ve ekonomik amaçlar için kullanılmıştır (Temiz, 2008). Vergi gelirlerine duyulan ihtiyacın artması, vergilendirilebilir kaynakların artırılması ya da vergi oranlarının yükseltilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Ancak vergilendirilebilir kaynakları artırmak her zaman mümkün olmadığı gibi vergi oranlarının artırılması da vergi yükünü artıracığından vergiden kaçınma veya vergi kaçırma

ile neticelenebilecektir. Bu durumda bütçe açığına da neden olabilecektir. Nitekim devletin çeşitli sebeplerden dolayı vergi alamaması ve harcamaların gelirleri aşması halinde devlet bütçesi açık verecektir. Devlet bu açığı kapatmak için ya para basma yoluna gidecek veya yurt içi ve yurt dışından borçlanmaya gidecektir. Borçlanma için gerekli olan faiz ödemeleri, ülkenin altyapı yatırımlarının gerçekleşmesini önleyecek ve devlet bütçesine ek bir yük getirecekken, para basma da enflasyona neden olabilecektir. Bunun önüne geçmek isteyen hükümetler ya mevcut vergi oranlarını arttırmak veya yeni vergileri ortaya koymak isteyecektir. Ancak bu durum kısır döngü içerisinde yine vergi yükünü artıracaktır (Çelik, 2013: 18). Bu olumsuz durumu (kısır döngüyü) ortadan kaldırmak, sosyal huzuru sağlamak ve sürdürmek ve vergi gelirlerini artırmak için, vergi oranlarını artırmak yerine vergi gelirlerini artırmakla ekonomik, politik ve sosyal faaliyetlere özgürlük sağlamak daha makul olabilir. Çünkü artan faaliyetlerin bir sonucu olarak vergilendirilebilir kaynaklar da artacaktır. Doğrudan vergi oranları artırılmasa da, vergilendirilebilir faaliyetler genişledikçe vergi gelirleri artacaktır. Ayrıca, sağlanan ekonomik özgürlük nedeniyle, yalnızca vergilendirilebilir kaynaklar arttırılmayacaktır. Aynı zamanda, mevcut kaynakların potansiyeli de artacağından, daha fazla vergi geliri elde edilecektir.

Dünya çapında hükümet için en ucuz ve en önemli gelir kaynağı olan vergiler, birçok ekonomik ve sosyal yapıyı etkilemenin yanı sıra birçok faktörden etkilenmektedir. Başka bir deyişle, bir dizi ekonomik ve sosyal faktör doğrudan ve dolaylı olarak vergi gelir performansını belirlemektedir. Bu faktörler geleneksel ve geleneksel olmayan faktörler olarak düşünülebilir. Vergi geliri performansı ile ilgili araştırmaların çoğu, geleneksel faktörlerin odak noktası olmuştur. Vergi gelirlerini etkileyen temel faktörler kişi başına düşen gelir düzeyi, büyüme ve enflasyon oranı, dış ticarete açılan ekonominin seviyesi, genel ekonomik yapı içindeki tarım ve kayıt dışı ekonominin payı, vergi idaresinin etkili çalışıp çalışmadığı, vergi kaçakçılığı, vergi mükelleflerinin sayısı, firma sayısı ve sosyal vergi bilinci düzeyidir (Ekici, 2009: 201). Vergi performansının ana belirleyicileri olarak geleneksel faktörlerin önemi göz ardı edilmemektedir. Ancak, yalnızca geleneksel faktörler vergi gelirlerini açıklayamamaktadır. Bazı faktörler dolaylı olarak da vergi gelirlerini artırabilir. Zira bir ülkedeki ekonomik faaliyetlerin vergi gelir verimliliğinin en güçlü itici gücü olduğu düşünülmektedir. Daha verimli ekonomik faaliyetler muhtemelen daha yüksek vergi gelirlerine yol açabilir. Bu temelde, ekonomik büyüme vergi performansını etkilemede büyük rol oynamaktadır (Fasoranti, 2013). Ancak, ekonomik büyüme bir ülkedeki ekonomik serbestleşme derecesinden kaynaklanmaktadır. Bir ekonomideki serbest bırakma derecesini tanımlamak için ise ekonomik özgürlük endeksi kullanılmaktadır. Ekonomik özgürlük ekonomik büyümeye yol açtığından ve vergi gelirleri ekonomik ilerlemenin bir işlevi olduğundan, bu, ekonomik özgürlük ve vergi gelirleri arasında bir bağlantı olabileceği anlamına gelmektedir (Alabede, 2018). Ekonomik özgürlük, ekonomik büyüme ve vergi gelirleri arasındaki ilişki, Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Ekonomik özgürlük, ekonomik kalkınma ve vergi gelirleri arasındaki ilişki

(Kaynak: Bahtiyar, 2019: 211.)

Şekil 2’de görülebileceği gibi, hükümetlerin ekonomik büyümesi ile vergi gelirleri arasında pozitif bir ilişki olduğu için, hükümetlerin ekonomik özgürlüğü ile vergi gelirleri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Çünkü bir ülkede ekonomik özgürlüğün sağladığı ekonomik refah ekonomik aktiviteleri artırabilir. Büyük ekonomik faaliyetlerin ticaret, iş, rekabet ve istihdam üzerindeki etkisi olumludur ve vergi gelirlerini etkilemektedir. Ampirik kanıtlar, ekonomik büyümenin devlet için vergi gelirini arttırdığını göstermiştir. Örneğin, 1970’ten 2009’a kadar olan verileri kullanarak Nijerya’daki vergi gelirinin ve ekonomik büyümenin verimliliğini inceleyen Fasoranti (2013) şirket gelir vergisinin ekonomik büyüme ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Adereti vd. (2011), yapmış oldukları çalışmada ekonomik büyümenin vergi geliriyle pozitif ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Egger ve Winner (2004) ekonomik olarak özgür ortamın, bir yerin çekiciliğini arttırdığını ve bunun da hükümetin daha yüksek işletme vergileri elde etmesini sağladığını savunmaktadır. Bu, ekonomik olarak özgür olan ülkelerin çoğunun, ekonomik olmayan ülkelerin çoğundan daha fazla vergi geliri elde edeceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, ekonomik özgürlük derecesi, bir ülkenin vergi performansı seviyesini daha da açıklayabilmektedir.

Ekonomik özgürlüğün artması, ekonomik büyümeyle dolaylı olarak vergi gelirlerini etkilerken, özgürlüğün alt bileşenleri de vergi gelirlerini etkileyebilir. Örneğin, yatırım özgürlüğü sağlandığında vergi gelirlerinin düşmesi bekleniyor. Ancak, yatırım özgürlüğü ile daha fazla yatırım yapılacağından vergi gelirleri artırılabilir. Çünkü yatırımın artmasıyla birlikte devlet, daha fazla gelir elde eden şirketlerden daha fazla kurumlar vergisi elde edebilecektir. Ayrıca, bu yatırım alanlarında daha fazla istihdam sağlanacağı için daha fazla gelir vergisi elde edebilecektir. Nitekim kalkınma ekonomisi literatüründe doğrudan yabancı yatırım (DYY) girişinin alıcı ülkelerin büyüme dinamikleri üzerinde kritik bir rol oynayabileceği konusunda genel bir fikir birliği vardır. Literatür, DYY'nin gelişmekte olan ülkelerde en az üç "gelişme açığını" tamamlayabildiğini göstermektedir. Doğrudan yabancı yatırım, ilk olarak, iç yatırım için ihtiyaç duyulan sermayeyi sağlayarak "yatırım açığını"; ikincisi, ilk yatırımlar yoluyla döviz sağlayarak ve ihracat kazançlarını takip ederek; "döviz açığını"; ve nihayetinde, ek ekonomik faaliyetlerin oluşturulması yoluyla vergi gelirleri üreterek "vergi geliri açığını" etkileyebilmektedir (Quazi, 2007: 330). Dolayısıyla, daha fazla yatırım ve girişimcilik faaliyetine yol açan bir ülkede daha fazla yatırım özgürlüğü, vergi performansını artırmaktadır.

Ekonomik özgürlüğün alt bileşeni olan ticaretin serbestleştirilmesi, 1980'lerden bu yana birçok gelişmekte olan ülkede önemli bir kalkınma politikası girişimi haline gelmiştir. Dünya Bankası ve IMF tarafından önerilen Yapısal Uyum Programları (SAP) uyarınca, ülkeler yıkıcı koruyucu politikalardan serbest ticarete doğru kaymaktadır. İlk bakışta, ticaretin serbestleştirilmesinin de (kotalar, ithalat vergileri, tarifeler ve devletlerin ithal ve ihraç edilen mallara getirdiği gümrük vergisi engellerinin tamamen veya kısmen kaldırılması) vergi gelirlerini azaltacağı düşünülebilir. Çünkü ticaretin serbestleştirilmesi ithalat vergilerini ve diğer ticaret kısıtlamalarını azalttığında, gelir kaybı yaşanacaktır. Ancak, serbestleşme ile birlikte ticaret hacminin artması, vergi gelirlerine de artıracaktır. Nitekim Jaffri vd. (2015) ticari özgürlüğün vergi gelirleri üzerinde önemli ve olumlu bir etkisi olduğunu ve ticaret serbestleştirmesinde %1'lik bir artışın vergi gelirlerinde %0,43 oranında bir artışa yol açtığını belirtmiştir.

Ekonomik özgürlüğün bir diğer alt bileşeni olan finansal özgürlükte vergi gelirlerini artırabilir. Erişilebilir ve üretken olan resmi bir finansal sistem, tasarrufların, kredilerin, ödemelerin ve yatırım hizmetlerinin bireylere mevcudiyetini sağlar. Finansman olanaklarını genişleten ve girişimciliği teşvik eden, bir bankacılık ortamı, hanehalkı ve firmalar arasında olduğu kadar yatırımcılar ve girişimciler arasında da en etkin finansal aracıyı sağlamak için rekabeti teşvik eder (Miller vd., 2018: 15). Kaynakların tahsisini, sermaye birikimini ve teknolojinin yayılmasını kolaylaştırarak uzun vadeli ekonomik büyümeyi teşvik eden finansal gelişme, doğrudan vergi gelirini çeşitli şekillerde etkileyebilir. Birincisi, ekonomik büyüme vergilendirilebilir ekonomik faaliyetlerin genişlemesine neden olur ve bu da doğrudan vergi gelirlerini artırır. İkincisi, ekonomik büyüme refah getirir ve yeni yatırımlar yaratan mal ve hizmetlere olan talebi artırır. Sonuç olarak, vergi gelirlerine doğrudan katkıda bulunan gelir vergisi matrahı artabilir. Üçüncüsü, hem finansal gelişme hem de ekonomik büyüme, gölge ekonominin yayılmasını engelleyebilir. Son olarak, finansal gelişme, vergi takibini ve tahsilini kolaylaştırdığından doğrudan vergi gelirlerini artırabilir (Nnyanzi vd., 2018: 93). Nitekim 1990-2008 döneminde 96 ülkeden oluşan bir panel veri setinin kullanılmasıyla Ilievski (2012) borsaların devletin vergi gelirlerini artırma kabiliyetini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Capasso ve Jappeli (2013), yeraltı ekonomisinin mikro ekonomik verisini kullanarak, İtalya'daki finansal gelişimin sadece yeraltı ekonomisinin boyutunu düşürmekle kalmayacağını, aynı zamanda vergi kaçakçılığını azaltacağını ve dolayısıyla vergi gelirlerini artabileceğini belirtmiştir.

Düzenleyici verimlilik kriterleri de vergi gelirlerini etkileyebilmektedir. Cebula ve Clark (2014), hem işçilerin hem de firmaların devletin dayattığı kısıtlamalar olmadan özgürce etkileşime girme yeteneğini ölçen emek özgürlüğünün yüksek olması durumunda, ekonominin verimli ve üretken olacağını netice olarak da ekonominin verimli ve üretken olmasının da, vergi gelirlerini olumlu yönde etkileyeceğini savunmaktadırlar. Benzer şekilde, düzenleyici verimlilik kriterlerinden biri olan parasal özgürlük de ekonomik büyümeyi ve vergi gelirlerini etkilemektedir. Sucu (2017), ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüme ve gelişme üzerindeki etkilerini, 2000-2013 dönemi panel verilerini kullanarak gelişmekte olan dokuz ülkede için incelemiş ve istikrarlı bir para politikasının (paraya erişimi güçlendirme) ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Ekonomik büyüme ile vergi gelirleri arasındaki ilişki düşünüldüğünde, parasal özgürlüğün vergi gelirlerini de dolaylı olarak etkileyeceği söylenebilir.

Hukukun üstünlüğü bileşenleri de vergi gelirlerini etkileyebilir. Özellikle aşırı ve gereksiz hükümet düzenlemeleri, rüşvet ve yolsuzluk için fırsatlar sağlayarak başka yerlerde gayri resmi piyasalar oluşturabilir ve devletin vergi gelirlerini azaltabilir (Hunady ve Orviska, 2015). Ek olarak, yolsuzluk yalnızca hükümete tahakkuk eden vergi geliri miktarını azaltmakla kalmaz, aynı zamanda yatırım miktarını azaltır, ekonominin kayıt dışı sektörünün boyutunu artırır ve vergi mükellefinin ahlâkını bozarak ekonomiye zarar verir (Nawaz, 2010). Bu bakımdan, bu alandaki gereksiz müdahalelerin ve yüklerin azaltılması, vergi gelirlerini doğrudan etkileyebilir. Mülkiyet haklarının düzenlenmesi ve mülkiyet haklarının güvence altına alınması, ekonomik anlamda özgürlüğün artmasına katkıda bulunacak ve ekonomik büyümede bir artış sağlayacaktır. Zira bireylere ve kurumsal varlıklara bir ülkede mülk edinme konusunda sağlanan özgürlük düzeyi, ülkenin ekonomik refahını etkilemektedir. Cebula (2011), 2003-2007 döneminde OECD ülkelerinde ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmış ve mülkiyet hakları özgürlüğü ile ekonomik büyüme arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki kurmuştur. Haydaroğlu (2015) mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, mülkiyet hakları özgürlüğü sadece ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetlerden devlete tahakkuk eden vergi gelirini de arttırmaktadır. Nitekim bir ülkedeki mülkiyet hakları özgürlüğü girişimcilik faaliyetlerini artıracığı için, mülkiyet haklarının ülkedeki vergi mükelleflerinin performansına katkıda bulunacağına inanmak da makuldür (Alabede, 2018).

4. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Geleneksel teorilere dayanan faktörler, vergi gelir performansı konusundaki araştırmaların çoğu için odak noktası olmuşken, bazı çalışmalarda ise vergi gelir performansını etkileyen geleneksel olmayan faktörler ele alınmıştır. Bu çalışmada, ekonomik özgürlüğün vergi gelir performansı üzerindeki etkisi ve bu değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ekonomik özgürlük ve vergi geliri performansı arasındaki ilişkiyle ilgili çalışmalar aşağıda verilmiştir. Bu çalışmaların bazıları ekonomik özgürlük endeksinin alt bileşenlerini üstlenirken, diğerleri ekonomik özgürlük endeksinin alt bileşenlerinin ortalamasını ele almıştır.

4.1. Ekonomik Özgürlük ve Vergi Performansı Arasındaki İlişki Üzerine Çalışmalar

Egger ve Winner (2004), ekonomik özgürlüğün vergilendirmedeki önemini 1980-1997 yılları kapsamında gelişmiş ve az gelişmiş 46 ülkeden oluşan bir veri setini kullanarak analiz etmişler ve ekonomik özgürlük ile vergilendirme arasında önemli bir pozitif bağlantı bulmuşlardır. Egger ve Winner, ekonomik özgürlükteki gözlenen bir birimlik değişimin, kurumlar vergisi gelirlerinde yıllık 0,04 birimlik bir değişiklik oluşturduğunu tespit etmişlerdir.

Sameti ve Shahchera (2006), MENA ülkelerinde (1980-2002) ekonomik özgürlük, ekonomik büyüme ve vergi geliri arasındaki ilişkiyi ölçmüşler ve vergi gelirleri performansı ile ekonomik özgürlük arasında önemli bir ilişki olmadığını tespit etmişlerdir. İlişkinin olmamasının nedenini ise bu ülkelerdeki ekonomik özgürlük sıralamasının düşük olmasına bağlamışlardır.

Özmen (2016), BRIC-T ülkelerinde vergi gelirlerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik yapmış olduğu çalışmada 1996-2013 dönemini kapsayan veri seti ile panel veri analizi testlerini kullanmıştır. Yapılan analiz neticesinde örneklem ülkelerde, ekonomik özgürlüklerdeki %1'lik bir artışın toplam vergi gelirlerini %0,33 oranında artırdığını belirlemiştir.

Alabede (2018), 2005-2012 yılları kapsamında Sahra altı Afrika'nın dört alt bölgesindeki 42 ülkeden derlediği verileri dengesiz bir panel yöntemi kapsamında FGLS tekniklerini kullanarak istatistiksel olarak analiz etmiştir. FGLS analizi neticesinde, mülkiyet özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, yolsuzluktan kurtulma, çalışma özgürlüğü, finansal özgürlük, iş özgürlüğü ve birleşik ekonomik özgürlüğünün vergi gelirlerinin performansı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Bu, yüksek derecede ekonomik özgürlüğe sahip bir ülkenin, düşük ekonomik özgürlüğe sahip bir ülkeden daha yüksek vergi / GSYH oranına sahip olacağı anlamına gelmektedir.

Tekin vd. (2018), ekonomik özgürlüğün vergi kaçakçılığına etkisini 63 ülkenin verilerini kullanarak çoklu regresyon yöntemiyle incelemiştir. Ekonomik özgürlük değişkeninin tüm ülkelerde (gelişmiş, gelişmekte olan, AB ve OECD üyesi) vergi kaçakçılığı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle, bu ülkelerdeki

ekonomik özgürlük düzeyindeki artışın vergi kaçakçılığının azalmasına katkı sağlayacağını ve vergi kaçakçılığının azalması sonucunda hükümetin vergi gelirlerinin performansının artacağını belirtmişlerdir.

Bahtiyar (2019), 1996-2016 dönemi verilerini kullanarak 32 OECD üyesi ülke için vergi gelirlerinin belirleyicileri üzerine panel veri analizi gerçekleştirmiştir. Analiz de kişi başına GSYH, enflasyon, işsizlik, imalat, sanayi, tarım, ticaret, ithalat, ihracat, ekonomik özgürlükler ve vergi gelirleri değişkenlerini kullanmıştır. Analiz sonucunda, kişi başına düşen GSYH, ekonomik özgürlük düzeyi, GSYH'deki imalat payı ve GSYH'deki ihracat payının vergi gelirlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

4.2. Ekonomik Özgürlük Alt Bileşenleri ve Vergi Gelirleri İlişkisi Üzerine Çalışmalar

Henry (2003), ekonomik özgürlüğü yüksek olan ülkelerde, gelir düzeyi daha yüksek, ekonomik büyüme hızı daha hızlı, sermaye birikimi daha yüksek, işsizlik seviyesi ve yolsuzluk oranı daha düşüktür. Tüm bu değişkenlerin vergi gelirlerini etkilediği göz önüne alındığında, yüksek ekonomik özgürlüğe sahip ülkelerde vergi gelirleri yüksek olacaktır.

Ajaz ve Ahmed (2010), yolsuzluğun gelişmekte olan ülkelerin vergi gelirleri üzerindeki etkilerini analiz etmişler ve yolsuzluğun vergi gelirleri üzerinde önemli bir olumsuz etkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

İmam ve Jacobs (2014), Ortadoğu'da yolsuzluğun farklı vergi geliri kategorileri üzerindeki etkisini incelemişler ve ekonomideki yolsuzluk oranı arttıkça vergi gelirlerinin azaldığını belirlemişlerdir. Ajaz ve Ahmed (2010) ve İmam ve Jacobs (2014), hükümetlerin ekonomideki yolsuzluğu azaltmak için reformlar başlatmasını önermişlerdir.

Cebula (2011), mülk özgürlüğünün yatırımcıları bir ekonomiye çekeceğini ve ülkedeki girişimci faaliyetleri artırarak ekonomik ilerlemeyi sağlayacağını savunmaktadır. Bunun neticesi olarak da mülkiyet özgürlüğü girişimcilik faaliyetlerini artıracığından, ülkenin vergi gelir performansının da artacağını belirtmektedir. Hükümet, işgücü piyasasına, ücret piyasasına, istihdam kotasına ve kimlerin çalıştırılması gerektiğine dair kısıtlamalara müdahale edebilir. Böyle bir devlet müdahalesinin yokluğunda ise emek özgürlüğü ortaya çıkmaktadır. Çünkü emek özgürlüğü, bir ülkenin işgücü piyasasına girme derecesini yansıtır ve işçiler ile pazardaki işverenler arasında serbest etkileşime izin vermektedir. Bu bakımdan, Miller vd. (2018), daha fazla emek özgürlüğünün bireyler arasında daha fazla istihdam oluşturacağını bunun da hükümetin doğrudan ve dolaylı vergi gelirlerine olumlu yansıtacağını belirtmişlerdir.

Sokolovska (2016), ticaret serbestleşmesinin seviyesi ile uluslararası ticaret vergilerinden elde edilen gelir arasındaki ilişkiyi tahmin etmek için 2012 yılında 104 ülkenin verilerini kullanmış ve ülkeler Dünya Bankası sınıflandırmasında belirtilen gelir düzeylerine göre iki gruba ayrılmıştır. Analiz sonucunda, düşük gelirli ve düşük-orta gelirli ekonomilerde ticaret özgürlüğü ile uluslararası ticaret vergilerinden elde edilen gelir arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Nicholas ve Eric (2018), 1986-2012 dönemi verilerini kullanarak, ticaret açığının Gana'daki ticari vergi gelirleri üzerindeki etkisini zaman serileri analizini kullanarak araştırmışlar ve ticaretin serbestleştirilmesinin ticari vergi gelirleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır.

Arif ve Rawat (2018), 2001-2015 yılları arasında 10 Gelişmekte Olan ve Büyüyen Öncü Ekonomilerinin (EAGLE) verilerinden oluşan bir panel veri setini kullanarak, yolsuzluğun vergi gelir tahsilatı üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Sonuç olarak, yolsuzluktan kaçınma endeksinin, gelişmekte olan ekonomilerin vergi gelirleri tahsilatı üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi olduğunu belirlemişlerdir. Yolsuzluk oranını azaltmak için, ülkelerin vergi oranını arttırmak yerine vergi tabanını genişletmek için etkili ve katı bir adli sistem gibi bazı politika reformlarını getirmesi sonucunda vergi idaresinin daha iyi olacağı ve ekonominin genel vergi gelir tahsilatını artacağını da ifade etmişlerdir. Arif ve Rawat'a göre birçok faktör girişimcilik faaliyetlerini engellemektedir. Ancak hükümet düzenlemesi en belirgin olanıdır. Gereksiz düzenlemeler girişimcilik faaliyetlerinin serbest yürütülmesini engellemekte ve bir ülkede iş yapma maliyetini arttırmaktadır. Ancak, meşru işletmeleri takip etme özgürlüğünü kısıtlamayan bir ülke, ekonomik büyümeye tanık olabilir ve vergi performansı üzerinde etkili olabilir.

Miller vd. (2018), ekonomik olarak özgür ülkelerin işletmeler için çekici yerler olduğunu ve bunun hükümetin daha fazla vergi tahsil etmesini sağladığını savunmaktadırlar. Çünkü yüksek iş özgürlüğü girişimcilik faaliyetlerini ve inovasyonu artıracak ve iş yapma maliyetini düşürecek ve bunun vergi performansı üzerinde olumlu bir etkisi olacaktır.

Ahmad ve Ali (2018), ARDL eşbütünleşme yaklaşımını kullanarak, ticari liberalleşmenin 1975-2014 döneminde vergi gelirleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, ticari serbestleşmenin vergi gelirleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Terefe ve Teera (2018), 1992-2015 döneminde Doğu Afrika ülkelerindeki vergi gelirlerinin belirleyicilerini çok değişkenli eşbütünleşme analizini kullanarak araştırmışlar ve ticari açığın uzun vadede vergi gelirlerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Shubati ve Warrad (2018), 2000-2015 döneminde 9 MENA ülkesinde ticaret açığının kamu gelirleri üzerindeki etkisini panel eşbütünleşme analizi kullanarak araştırmışlar ve ticaret açığının kamu gelirleri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Bayar ve Çelik (2019), 1974'ten 2017'ye kadar olan dönemde, artan ticaret serbestleşmesinin ve doğrudan yabancı yatırımların Türkiye'deki toplam vergi gelirleri üzerindeki etkilerini araştırmışlar. Analiz sonucunda, ticari liberalleşmenin ve doğrudan yabancı yatırımın uzun vadede vergi gelirleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirlemişlerdir.

5. ANALİZ

5.1. Veri Seti, Model ve Yöntem

Bu çalışmada; E7 ülkelerinde ekonomik özgürlüğün vergi gelirleri performansına etkisini belirlemek için, 1995-2017 dönemine ait yıllık veriler kullanılmıştır. Araştırmada, bağımlı değişken olarak vergi gelirleri (Vergi Geliri: TR, GSYH'nın bir yüzdesi olarak), bağımsız değişken serisi olarak ekonomik özgürlük endeksinin alt bileşenleri olan Hukukun Üstünlüğü (RL), Devlet Büyüklüğü (GS), Düzenleyici Verimlilik (RE) ve Piyasa Açıklığı (MO) verileri kullanılmıştır. Vergi gelirleri verileri, Dünya Bankası web sayfasından (<https://data.worldbank.org/>), ekonomik özgürlük endeksleri ise The Heritage Foundation (<http://www.heritage.org/index>) web sayfalarından elde edilmiş olup ekonomik özgürlüğün vergi gelir performansına etkisi aşağıdaki model yardımı ile analiz edilecektir.

$$TR_{it} = \beta_0 + \beta_1 \cdot RL_{it} + \beta_2 \cdot RE_{it} + \beta_3 \cdot GS_{it} + \beta_4 \cdot MO_{it} + u_{it} \quad (1)$$

Model (1)'de çalışmanın yatay kesit birimlerini, ise zamanı göstermektedir.

Yöntem kısmında paneli oluşturan ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının var olup olmadığını tespit etmek için Breusch ve Pagan (1980) LM testi, Pesaran (2004) scaled LM testi ve Pesaran (2004) CD testi kullanılmıştır. Çalışmada, serilerin durağanlığı LLC birim kök testi, değişen varyans Modified Wald testi, otokorelasyon DW testi/ Baltagi-Wu LBI testi ve seriler arasındaki ilişki Driscoll ve Kraay (1998) standart hatalar ile tahmin edilmiştir.

5.2. Yatay Kesit Bağımlılık Testi

Ekonomik özgürlüklerin vergi geliri üzerindeki etkisini tahmin etmek için kurulacak panel veri analizi modelinde, hangi birim kök testinin kullanılacağına tespiti için öncelikle yatay kesit bağımlılık testi uygulanmıştır. Çünkü birim kök testleri modelde yatay kesit bağımlılığının var olup olmamasına bağlı olarak farklılaşmaktadır. Ülkeler arasındaki yatay kesit bağımlılık ilişkisinin varlığı Pesaran (2004) CD, Pesaran (2004) scaled LM ve Breusch Pagan (1980) LM testleri ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2: Yatay kesit bağımlılık test sonuçları

Testler	Hipotez	İstatistik	Olasılık
Breusch-Pagan (1980) LM	$H_0 =$ Yatay kesit bağımlılığı yoktur	110.63	0.000***
Pesaran (2004) scaled LM		13.831	0.000***
Pesaran (2004) CD	$H_1 =$ Yatay kesit bağımlılığı vardır	2.310	0.020**
Gözlem Sayısı (161)	T (23)	N (7)	

Breusch – pagan LM, Pesaran scaled LM ve Pesaran CD testlerine göre verilen serbestlik derecesinde, sıfır hipotezi olarak kabul edilen kalıntılar arasında herhangi bir bağımlılık yoktur, hipotezi Breusch–Pagan LM ve Pesaran scaled LM testlerinde %1, Pesaran CD testinde ise %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Yani ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığı bulunmaktadır. Panel veri setinde zaman boyutu 23, birim sayısı ise 7’dir. Zaman boyutu birim sayısından büyük olduğunda $T > N$ ($23 > 7$) Breusch-Pagan LM testi daha tutarlı sonuçlar verdiği için, ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığın olduğu kabul edilmiştir. Yatay kesit bağımlılığı söz konusu olduğunda, bu durumu dikkate alarak analiz yapılması bulguların doğruluğunu ve güvenilirliğini etkilemektedir (Breusch-Pagan, 1980; Pesaran, 2004). Bu yüzden çalışmanın bundan sonraki aşaması için ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel birim kök testlerinin uygulanmasına karar verilmiştir.

5.3. Birim Kök Testi

Seriler arasındaki ilişkinin tahmin edilebilmesindeki etkinliği sağlamak için, ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının var olup olmadığı belirlendikten sonra yatay kesit bağımlılığını dikkate alan birim kök testlerinin uygulanması gerekmektedir. Modelde yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birinci grup panel birim kök testlerinden olan Levin, Lin ve Chu (LLC) birim kök testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: LLC panel birim kök test sonuçları

Değişkenler				
TR	RL	RE	GS	MO
-1.2908* (0.0984)	-3.2637*** (0.0000)	-3.9634*** (0.0000)	-1.5935* (0.0555)	-1.8192** (0.0344)

Not: Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir. *** %1, ** %5 ve * %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Testte H_0 hipotezi “birimler birim kök içermektedir ve alternatif hipotez “birimler durağandır” şeklinde kurulmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda tüm değişkenler için “Birimler birim kök içermektedir” boş hipotezi reddedilerek düzey değerlerinde durağan oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yani bütün seriler $I(0)$ olarak kabul edilmiştir.

5.4. Model Seçimi

Seriler arasındaki ilişkinin tahmin edilebilmesi için öncelikle uygun modelin belirlenmesi gerekmektedir. Bu yüzden tesadüfi etkiler modeli ile sabit etkiler modeli arasında seçim yapmak için Hausmann testinden yararlanılmıştır. Hausmann testinde tesadüfi etkilerin uygun olduğu sıfır hipotezine karşı sabit etkilerin uygun olduğu alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde oluşturulmuş ve çalışma için hangi modelin seçileceğine Tablo 4’deki sonuca göre karar verilmiştir.

H_0 : Rassal Etkiler Modeli Uygundur.

H_1 : Sabit Etkiler Modeli Uygundur.

Tablo 4: Hausmann Test Sonuçları

Değişkenler	Sabit etki	Tesadüfi Etki	Var(Diff.)	Olasılık
RL	0.037	0.038	0.000	0.918
RE	0.058	0.057	0.000	0.872
GS	-0.127	-0.139	0.000	0.100
MO	0.066	0.057	0.000	0.251
Test Özeti		Ki-kare İstatistiği	Ki-kare. d.f.	Olasılık
Kesitler Arası-Rassal		9.771	4	0,044

Tablo 4'deki olasılık değeri $0.044 < 0,05$ olması H_0 hipotezinin reddedilebileceğini göstermektedir. Yani sabit etki vardır. Dolayısıyla analizin devamında sabit etkiler modeli kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada sabit etkiler modeli esas alınarak değişkenler arasında oto-korelasyon ve değişen varyans sorununun var olup olmadığı da test edilmiş olup sonuçlar Tablo 5'de belirtilmiştir.

Tablo 5: Oto-Korelasyon ve Değişen Varyans Sonuçları

Değişen Varyans	İstatistik	Olasılık
Modified Wald Test	357.47***	(0.0000)
H_0 : değişen varyans sorunu yoktur		H_1 : değişen varyans sorunu vardır
Oto-korelasyon	İstatistik	İstatistik
DW test / Baltagi-Wu LBI	0.3096	0.4659
H_0 : oto-korelasyon yoktur		H_1 : oto-korelasyon vardır

Not: *** %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Durbin-Watson ve Baltagi-Wu LBI otokorelasyon testlerinde eşik değer 2 olarak kabul edilmektedir.

Tablo 5'de yer alan testler incelendiğinde oto-korelasyonun varlığı için Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın DW ve Baltagi-Wu'nun yerel en iyi değişmez testleri, değişen varyans sorunu için de Modified Wald testi uygulanmıştır. Değişen varyans test istatistiğinin olasılık değerleri 0,00 olarak hesaplanmış olup modelde değişen varyans sorununun olmadığı boş hipotez (H_0 : Değişen varyans yoktur) %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmiş, oto-korelasyon sorunu için ise Durbin-Watson (DW) ve Baltagi-Wu'nun Yerel En İyi Değişmez (LBI) test istatistikleri eşik değer olarak kabul edilen 2'nin altında olduğundan modelde otokorelasyon sorununun olmadığı boş hipotez (H_0 : oto-korelasyon yoktur) reddedilmiş ve modelde oto-korelasyon ve değişen varyans sorunlarının olduğu tespit edilmiştir.

5.5. Sabit Etkiler Panel Veri Analiz Sonuçları

Seriler arasında oto-korelasyon, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığı sorunları olduğundan bu sorunları göz önünde bulundurarak dirençli tahminler gerçekleştirebilen Driscoll-Kraay (1998) model tahmincisinden (Tatoğlu, 2012: 266) yararlanılmış olup elde edilen sonuçlar Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6: Driscoll-Kraay Standart Hatalı Model Tahmini

Bağımlı değişken: TR			
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Prob.
Sabit terim	23.4299	1.1099	0.0000***
RL	0.0124	0.0148	0.0407**
RE	0.0250	0.0107	0.0219**
GS	-0.0869	0.0135	0.0000***
MO	0.0530	0.0135	0.0000***
R ² : 0.7413 Adj.R ² : 0.7374 F istatistiği: 240.68 (0.0000)***			

Not: *** ve ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Dirençli standart hatalı tahmin sonuçlarına göre hukukun üstünlüğü, düzenleyici verimlilik ve piyasa açıklığı değişkenlerinin vergi gelirleri üzerindeki etkisi anlamlı ve pozitif iken, hükümetin büyüklüğünün vergi gelirleri üzerindeki etkisi anlamlı ve negatif tespit edilmiştir. Ekonomik özgürlük endekslerinden biri olan *hukukun üstünlüğü*, hükümetin etkili bir şekilde uyguladığı açık yasalarla güvence altına alınan kişilerin özel mülk edinme, elinde tutma ve kullanma imkanını; tüm vatandaşların haklarını hükümetler ve güçlü özel partiler de dâhil olmak üzere başkalarının yasadışı eylemlerine karşı korumasını ve ekonomik ilişkilere güvensizlik ve baskı uygulayarak ekonomik özgürlüğü aşındırmada önemli rol oynayan yolsuzluğun algılanmasına göre ölçülmektedir. Bu tür uygulamaların neden olduğu hükümet bütünlüğünün olmayışı, ekonomik faaliyetlerin maliyetlerini artırarak kamu güvenini ve ekonomik canlılığı azaltarak vergi gelirlerinin azalmasına neden olabilmekte iken, bu endeksin artırılması (yani kişilerin mülkiyet haklarının korunması, yargı etkinliği ve yolsuzluk algılama endeksinin yüksek olması) ise ekonomik faaliyetlerin maliyetlerinin azaltılmasına ve yatırım akışlarına olanak sunarak vergi gelirlerinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Çalışmada hukukun üstünlüğündeki %1 artışın vergi gelirlerini %0.012 oranında artırdığı tespit edilmiş olup bu sonuç Hunady ve Orviska (2015), Nawaz, (2010), Cebula (2011), Haydaroğlu (2015) ve Alabede (2018) çalışmalarıyla da uyumludur. *Düzenleyici verimlik*, işçilerin ve firmaların devlet tarafından dayatılan kısıtlamalar olmadan özgürce etkileşime girme derecesini ve istikrarlı bir para politikasını ifade etmektedir. Çalışmada düzenleyici verimlilikteki %1'lik bir artışın vergi gelirlerini %0.025 oranında artırdığı belirlenmiş olup bu sonuç Cebula ve Clark (2014) ve Sucu (2017) çalışmalarıyla da uyumludur. *Piyasa açıklığı* ise ticaret, yatırım ve finansal özgürlük bileşenlerini ifade etmekte olup bu endekste %1'lik bir artış vergi gelirlerini %0.053 oranında artırmakta olup bu sonuç Jaffri vd. (2015), Capasso ve Jappeli (2013) ve Nnyanzi vd., (2018) çalışmalarıyla da uyumludur. Yatırım özgürlüğü neticesinde ülkede daha fazla yatırım yapılacağından kurumlardan alınacak kurumlar vergisi ve istihdam edilenlerden alınacak gelir vergisi neticesinde vergi gelirleri artırılabilir. Ticari serbestleşme ile birlikte ticaret hacminin artması da vergi gelirlerini artıracaktır. Finansal özgürlük ile birlikte finansman olanaklarını genişletilmesi rekabeti teşvik ederek ve finansal gelişme vergi takibini ve tahsilini kolaylaştırarak vergi gelirlerini artırabilmektedir. *Hükümetin büyüklüğü* endeksi vergi yükü, kamu harcamaları ve borç yükü ile ölçülmekte olup bu endeksin vergi gelirlerini negatif etkilediği tespit edilmiştir. Zira hükümet büyüklüğü %1 arttığında vergi gelirleri %0.086 oranında azalmaktadır. Vergi yükünün artması, bireylerin vergiden kaçınmasına veya vergi kaçırmasına neden olurken, firmaların ise vergi yükünün düşük olduğu yerlerde yatırım yapmasına neden olabilmektedir. Ayrıca kamu harcamalarındaki büyük artışlar, bu artışların finansmanı için daha fazla vergi gelirin ya da daha fazla borçlanmaya neden olmaktadır. Borç yükünün artması ise bir ülkenin genel sağlık durumunun erozyonuna yol açmaktadır. Aşırı borç yükünün finansmanı, üretken yatırımlara harcandığında ekonomik büyümeye olumlu katkıda bulunabilirken genel verimlilik artışını baltalayarak büyümeden ziyade ekonomik durgunluğa da yol açmaktadır. Ekonomik durgunluk ise vergi gelirlerinin azalmasına neden olacaktır.

6. SONUÇ

Çalışmada; ekonomik özgürlük endekslerinin vergi gelirleri üzerindeki etkileri seçilen 7 ülkenin 1995-2017 verileri kullanılarak incelenmiştir. Seriler arasındaki ilişki panel veri analizi yöntemi ile araştırılmıştır. Serinin durağanlığı LLC panel birim kök testi ile araştırılmış ve serilerin hepsinin I (0) olduğu belirlenmiştir. Seriler arasında oto-korelasyon, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığı sorunları olduğundan seriler arasındaki ilişki bu sorunları göz önünde bulundurarak dirençli tahminler gerçekleştirebilen Driscoll-Kraay (1998) model tahmincisi ile ölçülmüştür. Ekonomik özgürlük endekslerinden hukukun üstünlüğü, düzenlemelerin verimliliği ve piyasa açıklığındaki artışların vergi gelirlerini artırdığı, hükümetin büyüklüğünün ise vergi gelirlerini azalttığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ekonomik özgürlük endeksinin alt bileşenlerindeki artışlar (RL, RE ve MS) vergi gelirini toplam da yaklaşık %0.0904 oranında artırırken, hükümetin büyüklüğünü ifade eden ekonomik özgürlük endeksinin alt bileşenindeki artış (GS) ise vergi gelirlerini %0.0869 oranında azaltmaktadır. Vergi gelirlerini artıran ve azaltan alt bileşenler birlikte değerlendirildiğinde vergi gelirlerini artıran ekonomik özgürlük alt bileşenlerinde artışın, vergi gelirlerini azaltan ekonomik alt bileşende ise azalışın sağlanması gerekmektedir. Vergi gelirleri üzerinde negatif etkisi olan hükümet büyüklüğünü temsilen kamu harcamalarının verimli alanlara yapılması, vergi gelirlerinin kamu harcamalarını karşılayamadığı durumda ise borçlanılan miktarın üretken yatırımlara yatırılması ve ekonomiyi canlandırması amaçlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2010). "Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah". *Bilgi*, 53, 1-28.
- Ade, M., Rossouw, J. ve Gwatidzo, T. (2018). "Determinants of Tax Revenue Performance in the Southern African Development Community (SADC)". *ERSA Working Paper*, 762.
- Adereti, S.A. Adesina, J.A. ve Sanni, M.R. (2011). "Value Added Tax and Economic Growth of Nigeria". *European Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(1), 456-471.
- Ajaz, T. ve Ahmad, E. (2010). "The Effect of Corruption and Governance on Tax Revenues". *The Pakistan Development Review*, 49(4), 405-417. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/41428665>.
- Aktan, C.C. (1997). "Demokrasi ve Piyasa Ekonomisi Yönünden Türkiye Dünyanın Neresinde?". *EGİAD Raporu*, İzmir.
- Alabede, J.O. (2018). "Economic Freedom and Tax Revenue Performance in Sub-Saharan Africa". *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 16(4), 610-638.
- Altınışik, I., Çakmak, Y. ve Peker, H.S. (2011). "Ekonomik Özgürlükler ve Refah". *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İdil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 149-156.
- Arif, I. and Rawat, A.S. (2018). "Corruption, Governance & Tax Revenue: Evidence from EAGLE Countries". *Journal of Transnational Management*, 23(2).
- Bahtiyar, E. (2019). Ekonomik Özgürlükler ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Balliew, S. ve Mathews, T. (2018). "Measuring Economic Freedom an Alternative Functional Specification and Subsequent Ranking". *Bagwell Center Undergraduate Fellowship Working Paper*.
- Baltagi, B.H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*. Chicester: John Wiley & Sons.
- Baltagi, B.H. ve Wu, P.X. (1999). "Unequally Spaced Panel Data Regressions With AR(1) Disturbances". *Econometric Theory*, 15(6), 814-823.
- Beach, W.W. ve Miles, M.A. (2005). Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom in Marc A. Miles, Edwin J. Feulner ve Mary A. O'Grady (Ed.), *Index of Economic Freedom*: 57-78. Washington: Heritage Foundation.
- Beach, W. ve Kane, T. (2007). Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms, Index of Economic Freedom, Ed. by. Tim Kane, Kim R. Holmes and Mary Anastasia O'Grady, The Heritage Foundation/The Wall Street Journal, Washington DC, 37-55.
- Berggren, N. (2003). "The Benefits of Economic Freedom-A Survey". *The Independent Review*, 8(2), 193-211.
- Beşkaya, A. ve Manan, O. (2009). "Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri ile Analizi: Türkiye Örneği". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 47-76.
- Breusch, T. ve Pagan, A. (1980). "The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics", *Review of Economic Studies*, 47 (1), 239-253.
- Capasso, S. ve Jappeli, T. (2013). "Financial Development and The Underground Economy". *Journal of Development Economics*, 101, 167-178.
- Cebula, R. J. (2011) "Economic Growth, Ten Forms of Economic Freedom and Political Stability: An Empirical Study Using Panel Data, 2003-2007", *Journal of Private Enterprise*, 26(2), 61-81.
- Cebula, R. ve Clark, J. (2014). "Impact of Economic Freedom, Regulatory Quality, and Taxation on the Per Capita Real Income: An Analysis for OECD Nations and Non-G8 OECD Nations", *Munich Personal RePEc Archive*, <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/56605/>.
- Çelik, K. (2013) "İlköğretim Çağında Vergi Algısının İncelenmesi: Zonguldak İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Chafuen, A. ve Guzmán, E. (2000). Economic Freedom and Corruption, Index of Economic Freedom. Ed. by G.P. O'Driscoll, Jr., K.R. Holmes, and M. Kirkpatrick (Eds.), The Heritage Foundation/The Wall Street Journal, Washington DC, 51-63.

- Corbi, R.B. (2007). "The Components of Economic Freedom, Income and Growth: An Empirical Analysis". *Estudos Econômicos*, 37(3), 515-545.
- Driscoll, J.C. ve Kraay, A.C. (1998). "Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data". *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560.
- Durbin, J. ve Watson, G.S. (1971). "Testing for Serial Correlation in Least Squares Regression". *III. Biometrika*, 58, 1-19.
- Egger, P. ve Winner, H. (2004). "Economic Freedom and Taxation: Is There a Trade-Off in the Locational Competition Between Countries?". *Public Choice*, 118, 271-288.
- Ekici, M.S. (2009). "Vergi Gelirlerini Etkileyen Ekonomik ve Sosyal Faktörler". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 200-223.
- Erilli, N.A. (2018). "Economic Freedom Index Calculation Using FCM". *The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*, 6(1), 93-116.
- Fasoranti, M.M. (2013). "Tax Productivity and Economic Growth", *Loem Journal of Business and Economics*, (1), 1-10.
- Fraser Institute (2018). "Economic Freedom of the World", *2018 Annual Report*, <<https://www.fraserinstitute.org/studies/economic-freedom>>, (02.03.2019).
- Goel, R.K. ve Nelson, M.A. (2005). "Economic Freedom Versus Political Freedom: Cross-Country Influences on Corruption". *Australian Economic Papers*, 44(2), 121-133.
- Ghura, D. (1998). "Tax revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of Economic Policies and Corruption". *IMF Working Paper WP98/135*, International Monetary Fund, Washington, DC, September.
- Gwartney, J., Lawson, R. ve Norton, S. (2018). "Economic Freedom of the World", *2018 Annual Report*, The Fraser Institute.
- Haydaroğlu, C. (2015). "The Relationship between Property Rights and Economic Growth: An Analysis of OCED and EU Countries". *Lawand Economic Review*, 6(4), 217-239.
- Henry, P.B. (2003). "Capital-Account Liberalization, the Cost of Capital, and Economic Growth". *The American Economic Review*, 93(2), 91-96.
- Huňady, J. ve Orviská, M. (2015). "The Effect of Corruption on Tax Revenue in OECD and Latin America Countries". *20th International Conference on Theoretical and Practical Aspects of Public Finance*, Prague.
- Hussain, M.E. ve Haque, M. (2016). "Impact of Economic Freedom on The Growth Rate: A Panel Data Analysis". *Economies*, 4(2), 1-15.
- Ilievski, B. (2012). Tax Revenue and Financial Development: Theory and Evidence. PhD Dissertation, Southern Illinois University Carbondale, USA.
- Imam, P.A. ve Jacobs, D. (2014). "Effect of Corruption on Tax Revenues in the Middle East". *Review of Middle East Economics and Finance*, 10(1), 1-24.
- Jaffri, A.A., Tabassum, F. ve Asjed, R. (2015). "An Empirical Investigation of The Relationship Between Trade Liberalization and Tax Revenue In Pakistan". *Pakistan Economic and Social Review*, 53(2), 317-330.
- Kılıç, C. ve Arica, F. (2014). "Economic Freedom, Inflation Rate and Their Impact on Economic Growth: A Panel Data Analysis". *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 17(1), 160-176.
- Levin, A., Lin, C. ve Chu, C. (2002). "Unit Root Tests in Panel Data: Asymtotic and Finite-Sample Properties". *Journal of Econometrics*, 108(1), 1-24.
- McQuillan, L.J. ve Murphy, R.P. (2009). The Sizzle of Economic Freedom, Pacific Research Institute, San Francisco.
- Miller, T., Kim, B.A. ve Roberts, J.M. (2018). Index of Economic Freedom, Washington DC: The Heritage Foundation, heritage.org/Index, (20.02.2019).
- Nawaz, F. (2010). Exploring the Relationship between Corruption and Tax Revenue, Transparency International. Available at: www.transparency.org (accessed 28 March 2019).
- Nnyanzi1, J.B., Bbale, J.M. ve Sendi, R. (2018). "Financial Development and Tax Revenue: How Catalytic Are Political Development and Corruption?". *International Journal of Economics and Finance*, 10(8); 92-104.

- Özmen, İ. (2016). "Vergi Gelirlerinin Belirleyicileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: BRIC-T". *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(32), 232-252.
- Peláez, R.F. (2008). "Economic Freedom: A Comparative Study". *Journal of Economics and Finance*, 33, 246–258.
- Pesaran, H. (2004). "General Diagnostic Tests For Cross Section Dependence in Panels". *Cambridge Working Papers in Economics Working Paper*, 435.
- Quazi, R.M. (2007). "Economic Freedom and Foreign Direct Investment in East Asia". *Journal of the Asia Pacific Economy* 12(3), 329-344.
- Rabushka, A. (1991). *Philosophical Aspects of Economic Freedom*. Walter Block and James C. W. Ahikpor (Ed), *Economic Freedom: Toward a Theory of Measurement*, (pp. 2356), The Fraser Institute, Vancouver.
- Sameti, M. ve Shahchera, M. (2006). "Economic Freedom, Economic Growth & Governments Tax Revenue in (MENA)". *Iranian Economic Review*, 10(17), 67-86.
- Sarılı, M.A. (2018). *Türk Vergi Hukuku*, Hermes Limited Şirketi: Ankara.
- Sokolovska, O.V. (2016). "Trade Freedom and Revenue from Trade Taxes: A Cross-Country Analysis". *Вестник СПбГУ*, 5(2), 52-67.
- Sucu, M.B. (2017). "Yükselen Piyasa Ekonomilerinde Ekonomik Özgürlük, Büyüme ve Kalkınma İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi". *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 2(2), 135-167.
- Tanzi, V. (1989). "The Impact of Macroeconomic Policies on The Level of Taxation and The Fiscal Balance in Developing Countries". *International Monetary Fund Staff Papers*, 36(3), 633-656.
- Tatoğlu, F.Y. (2017). *Panel Zaman Serileri Analizi: Stata Uygulamalı*, Beta Yayınları: İstanbul.
- Tekin, A., Güney, T. ve Sağdıç, E.N. (2018). "The Effect of Economic Freedom on Tax Evasion and Social Welfare: An Empirical Evidence". *Journal of Management and Economics*, 25(1), 1-13.
- Temiz, D. (2008). "Income Tax and Economic Growth Relationship in Turkey: 1960-2006 Period". *2nd National Congress of Economics*, DEU Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, İzmir.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).